

jami. Aleša Stanovnika so Nemci z Jesenic izgnali v Srbijo, vendar se je že po nekaj tednih vrnil v Ljubljano. Od poletja 1941 je nekako polilegalno živel v Ljubljani. Postal je predstavnik krščanskih socialistov v vodstvu OF. Pozno spomladi 1942 so ga Italijani aretirali in 2. junija 1942 ustrelili. Aleš Stanovnik si je prizadeval za dosledno spoštovanje temeljnih točk OF. Nasprotoval je akcijam čiščenja, ki jih je izvajal VOS. Zelo si je prizadeval za onemogočenje grozečega bratomornega spopada, ki se je nakazoval že kmalu po okupaciji. S svojim delom je bil Aleš Stanovnik trn v peti tudi nekaterim ekstremističnim skupinam v taboru nasprotnem OF. Tako Janez Stanovnik omenja načrte o poskusu atentata nanj. Atentat ni uspel, ker se je nesojeni atentator skesal in dela ni opravil. To ga je kasneje stalo glave, saj so ga somišljeniki ubili.

Janez Stanovnik zaključuje svojo knjigo s pojasnjevanjem okoliščin Aleševe aretacije in usmrtitve. Na svoj način poskuša analizirati, kdo je bil kriv za Alešovo aretacijo in usmrtitev: ovaduhi v službi Italijanov. Zagotovo so zanimiva tudi poročila o objavljenih ali deponiranih spominskih zapisih Aleševih prijateljev pred vojno in med njo in zagotovo tudi tistih, ki so se v času vojne z njim razšli (npr. zapis iz spominov Mihe Potočnika o izjavah Albina Šmajda, str. 132).

Knjiga Janeza Stanovnika je zagotovo vredna branja, saj nam kaže zanimiv pogled nezagodovinarja, a vendar pisca, ki skuša svoje spomine in vedenje vključiti v zgodovinski okvir. Pohvale je vredna njegova poteza, da je v besedilo vključil zgodovinske vire, predvsem pa različne zapisane ali nezapisane spomine na Aleša Stanovnika.

Bojan Balkovec

Dan Shiffman, **Rooting Multiculturalism: The Work of Louis Adamic**. Madison-Teaneck : Fairleigh Dickinson University Press, London : Associated University Press, 2003. 191 strani.

Delo »Korenine multikulturalizma: delo Louisa Adamiča« predstavlja življenje in delo slovensko-ameriškega pisatelja, urednika, ljubiteljskega zgodovinarja in zagovornika priseljencev Združenim državam Amerike, Louisa Adamiča. Dan Shiffman, docent na Berry College v Mount Berryju v Georgiji, je trenutno eden redkih ameriških raziskovalcev Adamičevega življenja in dela.

Knjiga je razdeljena na pet poglavij. V prvem poglavju avtor predstavi Adamičevo življenje od priseljenca do ameriškega pisatelja. Pri predstavitvi življenja nam njegovo življenje predstavi predvsem preko njegovih del, ki jih avtor ocenjuje z vidika ameriške sodobne književnosti in politike. Poglavje je obogateno tudi z mnenji Adamičevih sodobnikov o njegovem delu.

V drugem poglavju nam avtor predstavi kulturni pluralizem v Ameriki med obema svetovnima vojnoma. Z vidika najnovejših teoretičnih del o transnacionalizmu in multikulturalizmu, ki so nastala v zadnjih desetih letih, nam Adamiča predstavi kot zagovornika odobravanja prispevka etničnih skupnosti k mogočnosti in bogastvu Amerike, ki pa hkrati razmišlja tudi o usodi posameznega pripadnika določene etnične skupnosti v Ameriki. Po Adamičevim razmišljanju naj bi ameriška družba tudi takšnim omogočila socialni vzpon in »kulturno državljanstvo«. Shiffman pri tem izkaže veliko poznavanje sodobne literature, zlasti iz dvajsetih in tridesetih let 20. stoletja o etničnih skupnostih v ZDA stališča katerih primerja z Adamičevimi v *My America* in *Nation of Nations*. Hkrati avtor poskuša razlagati tudi Adamičevo delovanje kot enega od voditeljev Common Council for American Unity in urednika glasila te organizacije, *Common Ground*. Pri tem pa avtor, spričo nepoznavanja literature, ki je izšla v slovenskem jeziku, in zgodovine južnoslovenskih narodov, ne zna razložiti celotnega problema Adamičevega odstopa z vodstva te organizacije (pri tem je šlo za vprašanje problema odnosov med Srbi in Hrvati v Ameriki, ki so se v Ameriko prenesli iz domovine). Adamič je sicer bil zagovornik integracije etničnih Američanov, vendar brez homogenizacije ameriške družbe. Avtor poskuša tudi to razložiti na podlagi literature iz tridesetih let 20. stoletja, kakor tudi na podlagi literature iz devetdesetih let 20. stoletja.

V tretjem poglavju avtor obravnava Adamičev odnos do delavskega vprašanja v Ameriki. Poglavje začneja z Adamičevim prevodom Cankarjevega dela *Hlapec Jernej in njegova pravica* iz leta 1926 in nadaljuje z vprašanjem, koliko je na Adamiča vplivala marksistična filozofija. Avtor na to vprašanje odgovarja z enim od mnogih citatov iz Adamičeve knjige *Dinamit*, ki predstavlja popularno zgodovino

delavskega gibanja v ZDA: »Nisem aktiven radikalec, nisem niti član kateregakoli sindikata, vendar pa so moje simpatije z delavstvom, na drugi strani pa ne obsojam kapitalističnega sistema vse povprek«. Zanimivo je v tem okviru predstavljena tudi Adamičeva ideja vrnitve ameriških priseljencev in njihovih potomcev v Evropo po drugi svetovni vojni z namenom, da bi pomagali pri njeni obnovi v drugi svetovni vojni porušene Evrope. V tem okviru avtor obravnava tudi Adamičevo dejavnost med drugo svetovno vojno in njegovo podporo Titovim partizanom od decembra 1942 naprej. Vendar pa avtor ne pozna celote gibanja južnoslovanskih Američanov, saj mu je neznanje slovenščine onemogočilo, da bi prebral knjigo pisca teh vrstic o ameriških Slovencih in NOB v Jugoslaviji.

Posebno poglavje je posvečeno »problemu« druge generacije izseljencev v ZDA. Schiffman ob Adamičevih pogledih na probleme druge generacije predstavi tudi teorije drugih avtorjev, ki segajo v trideseta pa tudi v devetdeseta leta 20. stoletja.

V zadnjem, petem poglavju avtor obravnava Adamiča kot zagovornika integracije in homogenizacije ameriške družbe. Pri tem citira Adamiča, ki je nekje zapisal: »Sem za integracijo in homogenizacijo, za izginotje danes zelo jasno definiranih skupnosti kot otokov in za postopno združitev vseh skupnosti v narod, ki bi naj kulturno in duhovno predstavljal združitev vseh ras in narodov«. Schiffman pri tem ugotavlja, da Adamiča ne moremo enačiti z zagovorniki »talilnega lonca«, saj je omenjeni citat iztrgan iz konteksta zagovarjanja nadaljnjega obstoja etničnih skupnosti. Pri tem avtor primerja Adamičeva stališča s klasičnimi stališči, ki sta jih predstavila tudi Michael Novak (v knjigi *The Rise of the Unmeltable Ethnics*, 1971) in Werner Sollors (v knjigi *Beyond Ethnicity: Consent and Descent in American Culture*, 1986).

Knjiga *Rooting Multiculturalism: The Work of Louis Adamic* predstavlja prijetno novost za raziskovalca življenja in dela Louisa Adamiča. Vendar pa moram pri tem ugotoviti, da avtor zaradi neznanja slovenskega jezika ne upošteva večine izsledkov slovenskih raziskovalcev iz Slovenije. Prav tako pa ne upošteva niti vseh prispevkov slovenskih avtorjev, ki so bili natisnjeni v ameriških znanstvenih revijah v angleškem jeziku. Avtor kljub svojemu študiju ameriške literature in njene zgodovine vendarle ni zgodovinar in kot takšen tudi ne upošteva številnih del ameriških zgodovinarjev, ki se nanašajo na prvo polovico 20. stoletja.

Matjaž Klemenčič

Božo Repe, **Rdeča Slovenija. Tokovi in obrazi iz obdobja socializma**. Ljubljana : Založba Sophia, Ljubljana, 2003. 330 strani.

Knjiga *Rdeča Slovenija* obravnava slovensko zgodovino od leta 1945 do leta 1990 v širšem jugoslovanskem okviru. Knjiga temelji na raziskovanjih, ki jih je prof. dr. Božo Repe opravljal v zadnjem desetletju in pol, njihove rezultate pa objavljala v samostojnih publikacijah, znanstvenih revijah in časnikih ter posredoval v referatih in predavanjih doma, v različnih evropskih državah in ZDA. Avtor je delo koncipiral tako, da na začetku išče korenine »rdeče Slovenije« v Sovjetski Rusiji, svoji vzornici v obdobju neposredno po drugi svetovni vojni, revolucionarno idejo pa v uvodnem prispevku postavlja v širši kontekst revolucionarnih gibanj v 20. stoletju, v »galop rdeče konjenice«, kot ga je naslikal znani ruski slikar Kazimir Severinovič Malevič, čigar slika je tudi osnovni motiv za naslovnico. Avtor se tu sprašuje ali tragična bilanca 50 milijonov žrtev, kolikor so jih naštel avtorji Črne knjige komunizma, »pomeni dokončni in popolni potop ene od največjih utopij v 19. in 20. stoletju«, iz tuje literature pa opozarja tudi na tezo, da zmaga liberalne ideologije nad drugima dvema ideologijama, komunizmom in fašizmom, »pomeni, da živimo v najboljšem od vseh svetov in alternativ preprosto ni«, in končno še na tezo, da naj bi »razredni spopad 20. stoletja zamenjal svetovni spopad civilizacij v 21. stoletju« (str. 18).

Drugo poglavje je namenjeno odnosu Slovencev do komunizma oziroma socializma, ki ga pisec v obliki tez in protitez razdeljuje v obdobja med obema svetovnima vojnama, v času druge svetovne vojne, neposredno po drugi svetovni vojni, po sporu z informbirojem, v sedemdesetih in osemdesetih letih ter po koncu socializma in uvedbi večstrankarstva. Ugotavlja, da so komunizem oziroma socializem Slovenci doživljali zelo intenzivno in da je od časov, ko je na Slovenskem obstajal šele kot ideja